

‘ਬ੍ਰੂ ਤੂਂ ਰਾਜੀ’ ਕਹਾਨੀ ਚ ਚਿਤ੍ਰਤ ਡੋਗਰਾ ਜਨਜੀਵਨ ਤੇ ਸ਼ਾਸਕੁਤਿ ਰਿਮਝਿਮ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼ੋਧਛਾਤ੍ਰਾ, ਡੋਗਰਾ ਵਿਭਾਗ, ਜਮ੍ਮੁ ਵਿ਷ਵਿਦਾਲਾਯ,

ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ ਹੋਰੋਂ ਗੀ ਡੋਗਰਾ ਜਨਜੀਵਨ, ਉਤਸ਼੍ਹੂਂ ਦੀ ਭਾਸਾ, ਸ਼ਾਸਕੁਤਿ, ਲਾਬਾ—ਲਬਾਸ, ਖਾਨ—ਪਾਨ, ਰੀਤਿ ਰਵਾਜ਼ੋਂ ਕਨੈ ਖਾਸਾ ਲਗਾਵ ਐ। ਤੇ ਏਹ ਸਾਰੇ ਰੰਗ—ਬਰੰਗੇ ਫੁਲਲ ਤਾਂਨੋਂ ਅਪਨੀ ਕਹਾਨੀ ‘ਬ੍ਰੂ ਤੂਂ ਰਾਜੀ’ ਫੁਲਵਾੜੀ ਚ ਬਡੇ ਗੈ ਸਲੀਕੇ ਤੇ ਕਰੀਨੇ ਕਨੈ ਸਜਾਏ ਬਨਕਾਏ ਦੇ ਨ ਤੇ ਜਿੰਦੀ ਸਗਂਧੀ ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਦੇ ਹਰ ਪਾਸੌ ਮਸੂਸ ਹੋਂਦੀ ਐ ਪਰ ਇਸ 9 770234 856124 ਫੁਲਵਾੜੀ ਚ ਫੁਲਲੋਂ ਦੇ ਕਨੈ ਕਿਥ ਏਸੇ ਬਿਸਲੇ ਕੱਡੇ ਬੀ ਨ ਜੇਹਡੇ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਨਾਂਡ ਪਰ ਨਿਰਨਤਰ ਨਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ੋ਷ਣ ਕਰਾ ਦੇ ਨ। ਅਸਲ ਚ, ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਪ੍ਰਥਾਏਂ ਦੀ ਰਸਿਸ਼ਾਏਂ ਚ ਬਜੇ ਦੇ ਉਸ ਡੋਗਰਾ ਸਮਾਜ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰਣ ਕੀਤੇ ਦਾ ਏ ਜਿਸ ਚ ਨਸ਼ਕ ਕਿਥ ਤੁਝਲ ਗੈ ਨੈਈ ਹਾ। ਕਿਥ ਕਬੈਹਤਾਂ ਬੀ ਹਿਆਂ ਜੇਹਡਿਆਂ ਅਂਦਰਾ—ਅਂਦਰਾਂ ਸਾਫੇ ਸਮਾਜੈ ਗੀ ਖੋਖਲਾ ਕਰਾ ਦਿਯਾਂ ਹਿਆਂ ਤੇ ਅਜ਼ ਬੀ ਕਰਾ ਦਿਯਾਂ ਨ।

ISSN : 2348-5612 © URR

‘ਬ੍ਰੂ ਤੂਂ ਰਾਜੀ’ ਕਹਾਨੀ ਪਦਮਾ ਹੁੰਦੀ ਇਕ ਜਾਨਦਾਰ ਤੇ ਸਥਕਤ ਰਚਨਾ ਏ ਜਿਸ ਚ ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਢੁਗਰ ਦੀ ਪਰਾਨੀ ਪ੍ਰਥਾਏਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਈ ਡੋਗਰਾ ਜਨਜੀਵਨ ਤੇ ਸ਼ਾਸਕੁਤਿ ਦੀ ਝਲਕਾਰਿਅਏਂ ਦਾ ਬਡਾ ਗੈ ਬਨਦਾ—ਫ਼ਬਦਾ ਬਾਂਧਾ ਦਿੱਤੇ ਦਾ ਏ। ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਗੀ ਪ੍ਰਥਾਏਂ ਤੇ ਡੋਗਰਾ ਜਨਜੀਵਨ ਤੇ ਸ਼ਾਸਕੁਤਿ ਦੇ ਅਧਾਰ ਪਰ ਦੱਖਣੇ ਵਿੱਚ ਬਣੇਅ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਏ —

1. ‘ਬ੍ਰੂ ਤੂਂ ਰਾਜੀ’ ਕਹਾਨੀ ਚ ਢੁਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾਏਂ ਦਾ ਜਿਕਰ।
2. ‘ਬ੍ਰੂ ਤੂਂ ਰਾਜੀ’ ਕਹਾਨੀ ਚ ਡੋਗਰਾ ਜਨ—ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਵਾਜ਼ੋਂ ਤੇ ਹੋਰੇ ਚੀਜ਼ੋਂ ਦਾ ਬਖਾਨ।
1. ‘ਬ੍ਰੂ ਤੂਂ ਰਾਜੀ’ ਕਹਾਨੀ ਚ ਢੁਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾਏਂ ਦਾ ਜਿਕਰ

ਨਾਰੀ ਸ਼ੋ਷ਨ ਸਦਿਅਏਂ ਥਮਾਂ ਟੁਰੀ ਆ ਦਾ ਏ। ਨਾਰੀ ਗੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ੈ ਆਂਗਰ ਸਮਝੇਆ ਜਂਦਾ ਏ ਤੇ ਮਹੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਥਾਏਂ ਦੇ ਨਾਂਡ ਪਰ ਓਹਦੀ ਤਾਂਹਗੋਂ ਦਾ ਬਲਿਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਂਦਾ ਏ। ਏਹਦੇ ਕੇਈ ਤਦਾਹਰਣ ਅਸੱਗੀ ‘ਬ੍ਰੂ ਤੂਂ ਰਾਜੀ’ ਕਹਾਨੀ ਚ ਮਿਲੀ ਜਂਦੇ ਨ। ਜਿ’ਧਾਂ —

ਦਾਜੈ ਸਰਬਂਧੀ ਪ੍ਰਥਾ – ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਦਾਜੈ ਜਨੇਹੀ ਕੁਰੀਤਿ ਗੀ ਬੀ ਬੜਾਲਨੇ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਦਾ ਏ ਜੇਹੜੀ ਆਦ—ਕਦੀਮੀ ਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜੈ ਗੀ ਖੋਖਲਾ ਕਰਾ ਵੀ ਏ। ਇਸ ਚ ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਦਾਜੈ ਸਰਬਂਧੀ ਇਕ ਐਸੀ ਰੀਤ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤੇ ਦਾ ਏ ਜਿਸ ਚ ਦਾਜੈ ਕਨੈ ਝਾਂਡੇ ਲਾਏ ਜਂਦੇ ਹੋ। ਜਾਨਿ ਇਕ ਲਕਖ ਪਿਛੈ ਇਕ ਝਾਂਡਾ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹੋਂ ਲਕਖ ਹੋਨ ਉਨ੍ਹੇ ਗੈ ਝਾਂਡੇ ਲਗਦੇ ਹੋ। ਏਹਦਾ ਜਿਕਰ ਕਹਾਨੀ ਦੇ ਮੁਕਖ ਪਾਤਰ ਬੂਆ ਪਤੂ ਤੇ ਬੂਆ ਮਸਾਂ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਕਰਦਿਧਾਂ ਨ –

“ਬੋਬੋ, ਮਾਂ ਜੀ ਆਖਦਿਧਾਂ ਨ ਰਾਜ਼ੋਂ ਦੀ ਰਾਨੂ ਛੋਏ ਤਾਂ ਦਾਜੈ ਗੀ ਝਾਂਡੇ ਲਗਦੇ ਨ। ਸਾਡੇ ਦਾਜੈ ਗੀ ਝਾਂਡੇ ਕੀ ਨੇਈ ਲਗਗੇ।” ਪਤੂ ਨੇ ਪਰਤਾ ਦਿੱਤਾ, “ਇਕ ਝਾਂਡਾ ਇਕ ਲਕਖ ਰਪੇਂਦ ਦੇ ਦਾਜੈ ਪਰ ਲਗਦਾ ਏ ਜਿਨ੍ਹੇ ਲਕਖ ਰਪੇਂਦ ਦਾ ਦਾਜ ਉਨ੍ਹੇ ਗੈ ਝਾਂਡੇ। ਸਾਡੇ ਬਾਪੂ ਹੋਰੋਂ ਇਕ ਲਕਖ ਰਪੇਅ ਕੁਤਥੂੰ ਆਹਨਨਾ ਹਾ।”¹

ਗੋਲਲੀ – ਗੋਲਲੀ ਸ਼ਬਦ ਰਾਨੀ ਬਗੈਰਾ ਦੀ ਟੈਹਲਨ ਆਸਤੈ ਬਰਤੇਆ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਪੈਹਲੇ ਜਮਾਨੇ ਚ ਆਮਤੌਰ ਪਰ ਗਰੀਬ ਘਰੈ ਦੀ ਸ਼ੈਲ ਕੁਡਿਧਿਆਂ ਗੀ ਜਾਂ ਫਹੀ ਜੇਹਡਿਧਿਆਂ ਕੁਡਿਧਿਆਂ ਨਿਕਕੀ ਉਮਰੈ ਚ ਗੈ ਵਿਧਵਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦਿਧਿਆਂ, ਤਾਂਨੋਂ ਗੀ ਰਾਜ—ਮੈਹਲਿਆਂ ਚ ਗੋਲਲੀ ਬਨਾਇਥੈ ਭੇਜੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਏਹਦੇ ਬਦਲੈ ਤੁਂਦੇ ਘਰੈ ਆਹਲੀਂ ਗੀ ਕਿਥ ਪੈਹੋ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ। ‘ਬੂ ਤੂਂ ਰਾਜੀ’ ਕਹਾਨੀ ਚ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਹੋਏ ਦਾ ਏ –

“... ਤੁਗੀ ਕਿ’ਧਾਂ ਨਰਾਤ੍ਤੂ ਚੇਤੈ ਤਠੀ ਆਈ। ਬਚੈਰ ਦਫ਼਼ਹੇਰੇ ਥਮਾਂ ਪੈਹਲੇਂ ਗੈ ਵਿਧਵਾ ਹੋਈ ਗੇਈ ਹੀ। ਏਡਡਾ ਸ਼ਲੈਪਾ ਗਰੀਬੋਂ ਦੇ ਕੁਤਥੈ ਛਪਦਾ ਉਸੀ ਕੋਈ ਮੈਹਲੇ ਛੋਡੀ ਗੇਆ ਹਾ।” ... “ਬੋਬੋ”, ਮੌਂ ਸੁਨੇ ਦਾ ਏ ਰਾਜ਼ੋਂ ਦੇ ਸਪਾਹੀ ਪਛਾਡੇ ਚ ਫਿਰਦੇ ਰੌਂਹਦੇ ਨ, ਇਧੈ ਨੇਹਿਧਿਆਂ ਬੇਲੋਡਿਧਿਆਂ ਸ਼ੈਲ ਕੁਡਿਧਿਆਂ ਹੋਨ ਤਾਂ ਮੈਹਲੇਂ ਪਯਾਈ ਦਿੱਦੇ ਨ। ... ਪਰ ਇਨ੍ਹੇ ਨੈ ਫਹੀ ਮਿਲਨਾ ਔਖਾ ਗੈ ਹੋਂਦਾ ਏ।²

ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਨਾਂਡ ਪਰ ਬੰਦਿਸ਼ – ਭਾਏਂ ਜਮਾਨਾ ਨਮਾਂ ਹੋਏ ਜਾਂ ਪਰਾਨਾ, ਸੋਹਰੇ ਹੋਨ ਜਾਂ ਘੌਕੇ ਕੁਡਿਧਿਆਂ ਗੀ ਮਹੇਸ਼ਾਂ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਨਾਂਡ ਪਰ ਬੰਦਿਸ਼ੋਂ ਚ ਬੜਨੇ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਓਹ ਅਪਨੇ ਮਨੈ ਦਾ ਕਿਥ ਨੇਈ ਕਰੀ ਸਕਦਿਧਿਆਂ। ਇਤਥੂੰ ਤੋਡੀ ਜੇ ਉਨੋਂਗੀ ਲਾਨੇ—ਪਾਨੇ, ਖਾਨੇ ਤੇ ਕਿਥ ਬੋਲਨੇ ਆਸਤੈ ਬੀ ਸਮਾਜੈ ਬਾਰੈ ਸੋਚਨਾ ਪੌਂਦਾ ਏ। ਏਹਦਾ ਤਦਾਹਰਣ ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਏ –

"... ਪਤੂ ਬੀ ਲੌਹਕੀ ਹੀ ਪਰ ਸਸਾਂ ਕੋਲਾ ਦੋ ਬਾਰੋਂ ਬਡੀ ਹੀ, ਉਨ੍ਹੈ ਬਡੀ ਪਰਧਾਨਗੀ ਕਨੈ ਆਖੇਆ — ਮਾਂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹੈ, ਸੌਹਰੇ ਮੁਕਖ ਤ੍ਰੇਹ ਜਰਨੀ ਹੋਂਦੀ ਏ। ਹਰ ਬੇਲਲੈ ਮੁਖੂ—ਮੁਖੂ ਨੀ ਕਰਨਾ।"³

ਚਲੋ ਬੂਆ ਕਿਥ ਥੋਹੜਾ ਮਤਾ ਚਕਖੀ ਲੈਓ। ਉਨ੍ਹੈ ਘ੍ਯੂਰ ਥਿਓਨੇ ਨ ਪਰ ਛੱਡਾ ਇਕ—ਇਕ ਗ੍ਰਾਹ ਟੁੰਗਓ।⁴

ਬਾਹ ਮਗਰਾ ਘੌਕਿਧੇ ਗੀ ਨੇਈ ਮਿਲਨਾ — ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਇਕ ਪਰਾਨੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੀਤੇ ਦਾ ਏ ਜਿਸ ਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਿਯਾਂ ਕੁਝਿਆਂ ਬਾਹ ਮਗਰਾਂ ਘੌਕੇ ਘਰ ਨੇਈ ਆਈ ਸਕਦਿਧਾਂ ਹਿਥਾਂ। ਕਹਾਨੀ ਚ ਏਹਦੀ ਪੁਣੀ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਹੋਈ ਦੀ ਏ —

ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਿਯਾਂ ਕੁਝਿਆਂ ਤਾਂਨੋਂ ਦਿਨੋਂ ਵਿਖੇ ਦੇ ਬਾਦ ਫ਼ਹੀ ਕਦੋਂ ਘੌਕੇ ਨੇਈ ਹਿਥਾਂ ਔਦਿਧਾਂ, ਬਰਧੋਨੇ ਬੇਲਲੈ ਘੌਕਿਧੇ ਚਨਨੈ ਦੀ ਲਕਡੀ ਕਨੈ ਪਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਲਕਡੀ ਦੋਆਨੇ ਦਾ ਕਮ ਬੀ ਸੁਕਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾ।⁵

ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਕੁਝਿਧੇ ਦੇ ਸਨੈ ਪਰ ਬੱਡਾ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਹੋਂਦਾ ਹਾ। ਓਹ ਇਸ ਦੁਖੈ ਗੀ ਜਾਰਦੇ ਹੋਈ ਅੰਦਰ ਗੈ ਅੰਦਰ ਘੁਟਦੀ ਰੌਂਹਦਿਧਾਂ ਹਿਥਾਂ ਲੇਖਿਕਾ ਮਤਾਬਕ ਕੁਝੀ ਭਾਏਂ ਗਰੀਬ ਦੀ ਹੋਏ ਜਾਂ ਮੀਰ ਦੀ ਹਰ ਕੁਝੀ ਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਥਾਏਂ ਦਾ ਸਾਮਨਾ ਕਰਨਾ ਗੈ ਪੈਂਦਾ ਏ। ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਏਹਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਨ —

"ਛੋਡ ਪਰੋਂ ਬੋਬੋ ਪੋਤਤੀ ਭਾਏਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹੋਏ ਪਰਤਿਧੈ ਘੌਕੇ ਤੇ ਨੇਨਾਂ ਜਾਨ ਹੋਨਾ ...।"⁶

... ਉਨ੍ਹੈ ਧਰੋਇਧੈ ਜਸ਼ੂਏ ਦਾ ਗਾਸ ਦਿਕਖੇਆ ਤੇ ਮਨੋਮਨ ਆਖੇਆ ਜਾਰਾਂ ਝਾਂਡੇ ਲਗਨ ਜਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਂ ਕੇਹ। ਜੇ ਜਸ਼ੂ ਗੈ ਨੇਈ ਔਨ ਹੋਆ ਤਾਂ ਕੇਹ ਹੋਗ।⁷

ਪੁਰਾਨੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਤੁਟਣੇ ਦਾ ਜਿਕਰ — ਹਰ ਬੁਰਾਈ ਗੀ ਖਤਮ ਕਰਨੇ ਆਸਤੈ ਕੋਈ ਨਾਂ ਕੋਈ ਸੱਸਾਹਾ ਔਦਾ ਏ। ਇਧਾਂ ਗੈ ਮਹਾਰਾਜ ਹਰਿ ਸਿੰਹ ਬੀ ਤਾਂਨੋਂ ਨਾਰਿਧੇ ਆਸਤੈ ਇਕ ਸੱਸਾਹਾ ਬਨਿਯੈ ਆਏ ਜੇਹਡਿਧਾਂ ਬਾਹ ਮਗਰਾ ਘੌਕਿਧੇ ਗੀ ਨੇਈ ਹੀ ਮਿਲੀ ਸਕਦਿਧਾਂ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰਿਸਿੰਹ ਹੁੰਦੀ ਬੂਆਰਾਨੀ ਦੇ ਬਾਹ ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਤੁਟਣੇ ਦਾ ਜਿਕਰ ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਕੀਤੇ ਦਾ ਏ —

"ਬ੍ਰਾਹਮਿਕ ਦੀ ਅਕਿਖਿਧੇਂ ਚਾ ਸੁਭ ਛੁਡਕੀ ਪੇ। ਉਨ੍ਹੈ ਦੋਏ ਹਤਥ ਜੌਲੇ ਕੀਤੇ ਘਟੋਏ ਦੇ ਸਾਂਘੇ ਚਾ ਮਸਾਂ ਬਾਜ ਨਿਕਲੀ। "ਮੀਂ ਸਦਦੇਓ ਮਹਾਰਾਜ", ਮਹਾਰਾਜ ਹਰ ਸਿੱਹ ਹੁੰਦਾ ਮਨ ਬੀ ਘਟੋਆ ਦਾ ਹਾ। ਤਾਂ ਪਰਤਾ ਦਿਤਾ "ਕਲ ਰਾਤੀਂ ਤੁਸੇਂ ਭਤਤ ਇਤਥੈ ਖਾਨਾ।"⁸

2. 'ਬ੍ਰਾਹਮਿਕ ਰਾਜੀ' ਕਹਾਨੀ ਚ ਭੋਗਰਾ ਜਨ–ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਵਾਜ਼ੋਂ ਤੇ ਹੋਰੇ ਚੀਜ਼ੋਂ ਦਾ ਬਖਾਨ

ਕਲੀਰੇ – ਕਲੀਰੇ ਖਮਨੀ ਚ ਪਰੋਈ ਦੀ ਕੌਡਿਧਿਆਂ ਤੇ ਠੂਠੀ ਬਗੈਰਾ ਦੀ ਲਡੀ ਹੋਂਦੀ ਐ ਜਿਸਗੀ ਛਾਨੇ ਆਲੀ ਕੁਡੀ ਦੀ ਬਾਹੀਂ ਪਰ ਬਾਨ੍ਹੇਆ ਜਾਂਦਾ ਐ। ਭੋਗਰੇ ਬਾਹੋਂ ਚ ਕਲੀਰੇਂ ਦਾ ਬਡਾ ਰਵਾਜ ਹੋਂਦਾ ਐ। ਤੇ ਇਸਦੀ ਪਾਨੇ ਪੀਛੇ ਇਕ ਧਾਰਣਾ ਏਹ ਐ ਜੇ ਸੋਹਰੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਈ ਜੇਕਰ ਰਸਤੇ ਚ ਕੁਡੀ ਗੀ ਮੁਕਖ ਲਗਦੀ ਜਾ ਤਾਂ ਓਹ ਏਹਦੇ ਚਾ ਟੁਠਿਆਂ ਕਡਿਫ਼ਧੈ ਖਾਈ ਸਕੈ। ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਏਹਦਾ ਇਕ ਤਦਾਹਰਣ ਇਧਾਂ ਐ –

ਮਸਾਂ ਦੇ ਕਲੀਰੇ ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਪੌਂਦੇ ਗੈ ਪਤੂ ਨੇ ਰੋਹੇਂ ਹੋਏ ਦੇ ਆਖੇਆ, "ਏਹ ਕੇਹ ... ਤ੍ਰਾਂ ਹੋਰ ਇਕ ਠੂਠੀ ਖਾਈ ਲੇਈ ...।" ਤਾਂ ਮਚਛਰਦੇ ਹੋਈ ਆਖੇਆ, "ਬੋਬੋ ਸਚਵ ਦੱਸਦਾ ਪੈਹਲੀ ਤੇ ਮੈਂ ਕਂਡੋਲੀ ਨਗਰੋਟੇ ਗੈ ਖਾਈ ਲੇਈ ਹੀ ਤੇ ਦੂਝੀ ਮੈਂ ਤੁਸਲੈ ਖਾਵੀ ਜਿਸਲੈ ਟਾਂਗੇ ਆਹਲਾ ਘੋੜੇ ਗੀ ਫਗਡਿਧੈ ਝਾਂਝਰ ਕੋਟਲੀ ਦੀ ਚਢਾਈ ਚਢਾ ਦਾ ਹਾ ...।"⁹

ਲੁਆਹ – ਬਾਹ ਦੌਰਾਨ ਸੂਰਤ ਸ਼ਾ ਪੈਹਲੈ ਜਿਤਥੈ ਜਾਨੀ ਜਾਂ ਪੱਜੇਕੀ ਗੀ ਠਹਰਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਐ ਤਾਂ ਜਗਹ ਗੀ ਲੁਆਹ ਗਲਾਂਦੇ ਨ। ਤੁਗਗਰ ਸਮਾਜ ਚ ਬਾਹ ਮੋਕੈ ਆਮਤੌਰ ਪਰ ਏਹ ਰਵਾਜ ਦਿਖਨੇ ਗੀ ਲਭਦਾ ਐ। ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਏਹਦਾ ਜਿਕਰ ਇਸ ਚਾਲੀ ਹੋਏ ਦਾ ਐ –

ਬਲਲੋਂ—ਬਲਲੋਂ ਕਾਫਲਾ ਟੁਰਦਾ ਰਹਾ, ਰਾਮਨਗਰੈ ਸ਼ਾ ਤਾਂ ਜਿਤਥੈ ਲੁਆਹ ਹਾ ਤਥੈ ਸਾਰੇ ਬਸਾਂਦ ਕਰਨ ਉਤਰੇ। ਅਜੋਂ ਲਾਡਿਧਿਆਂ ਗੀ ਸੌਹਰੇ ਘਰ ਨੇਨੇ ਦਾ ਮ੍ਹੂਰਤ ਨੇਹਾ। ਮਸਾਂ ਤੇ ਪਤੂ ਗੀ ਨਿਆਨਿਆਂ ਇਕ ਦਲਹਾਨੈ ਚ ਲੇਈ ਗੇਇਆਂ ਤਥੈ ਪਚੋਆਡੇ ਬਡਾ ਸ਼ੈਲ ਨਾਡੂ ਬਗਾ ਦਾ ਹਾ।¹⁰

ਦੇਰੈ ਗੀ ਗੋਦੈ ਛਾਲਨੇ ਦੀ ਰੀਤ – ਜਿਸਲੈ ਬਾਹ ਮਗਰਾਂ ਨਮੀਂ ਲਾਡੀ ਸੌਹਰੈ ਘਰ ਆਂਦੀ ਐ ਤਾਂ ਪ੍ਰਯਾ ਬਗੈਰਾ ਕਰਨੇ ਪਰੈਂਤ ਓਹਦੀ ਗੋਦੈ ਚ ਦੇਰੈ ਗੀ ਛਾਲਨੇ ਦੀ ਰੀਤ ਐ। ਕਹਾਨੀ ਚ ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਇਸ ਰੀਤ ਦਾ ਜਿਕਰ ਇਧਾਂ ਕੀਤੇ ਦਾ ਐ –

ਦੇਰੈ ਗੀ ਪਤੂ ਦੀ ਗੋਦਾ ਛਾਲਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਨੀ ਬੋਲੀ ਭਾਊ ਜੀ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਕੇਹ ਗਲਲ ਐ। ਥੁਆਢੀ ਬਡੀ ਸਾਲੀ ਨੀਂ ਐ। ਸ਼ੈਲ ਗੜਕਾ ਬਜ਼ਾ |¹¹

ਬਾਹ ਸਰਬਂਧੀ ਗੀਤ – ਸਾਡੇ ਝੁਗਗਰ ਸਮਾਜੈ ਚ ਨਮੀਂ ਲਾਡੀ ਗੀ ਘਰੈ ਦੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਮਨ੍ਨੇਆ ਜਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਜਿਸਲੈ ਓਹ ਪੈਹਲੀ ਬਾਰ ਸੌਹਰੇ ਆਂਦੀ ਤਾਂ ਓਹਵੇ ਹਤਥਾਂ ਸਾਰੇ ਪਰੋਆਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਟੇਦਾਰੋਂ ਗੀ ਸੁਟਠ ਭਰਿਯੈ ਗੁਲਲਰਾ ਤੇ ਪੈਹੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨ ਤਾਂ ਜੇ 'ਤੰਦੇ ਪਰ ਲਕਸ਼ਮੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਅਨੱਪੂਰਣ ਮਾਂ ਸਦਾ ਖੁ਷ ਰੈਹਨ। ਜਿਸਲੈ ਏਹ ਰਸ਼ਮ ਚਲਦੀ ਏ ਤਾਂ ਜਨਾਨਿਧਾਂ ਕਨੈ—ਕਨੈ ਲੋਕਗੀਤ ਬੀ ਗਾਂਦਿਧਾਂ ਨ। ਏਹਦਾ ਉਦਾਹਰਣਸਾ ਇਧਾਂ ਏ –

ਰਖੋਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਤੇ ਗੁਲਲਰੇ ਦੀ ਬਲਟੋਹਿਧੈ ਚ ਨਿਆਨੀ ਨੇ ਹਤਥ ਪੋਆਯਾ ਤਾਂ ਕਨ੍ਹੋਂ ਚ ਬੋਲ ਪਵਾ ਦੇ ਹੈ –

ਤੇਰੇ ਸੌਹਰੇ ਨੇ ਲਾਡ ਲਭਾਯਾ
ਦਮ੍ਮੋਂ ਬੋਰਿਧੋਂ ਹਤਥ ਪੋਆਯਾ |¹²

ਖਾਨ—ਪਾਨ – ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਰਾਹੋਂ ਡੋਗਰਾ ਖਾਨ—ਪਾਨ ਦੀ ਜਾਨਕਾਰੀ ਬੀ ਦਿੱਤੀ ਦੀ ਏ, ਜਿ'ਧਾਂ ਧੂਰ, ਖਮੀਰੇ, ਕਲਾਡਿਧਾਂ, ਗੁਚਿਛਧਾਂ ਬਗੈਰਾ। ਇਂਦਾ ਜਿਕਰ ਇਸ ਉਪਨਿਆਸ ਚ ਇਧਾਂ ਹੋਏ ਦਾ ਏ –

ਰਾਤੀਂ ਝਨੂਨਤੇ ਸਰਾਈ ਚ ਸਬੈ ਠੈਹਰੇ ਤੇ ਬਡਲੀ ਸਬੇਲਾ ਨਹਾਈ—ਨਹੂਝਧੈ ਰੁਟਟੀ ਲਗੀ ਪੇ। ਦੁੱਫ਼ ਕਢਨ ਲਗੀ ਰਪੇਆ, ਖਮੀਰੇ ਤਤ੍ਤੇ ਕੀਤੇ, ਧੂਰ ਸੇਕੇ ਤੇ ਨਹਾਰੀ ਹੋਈ ਗੇਈ |¹³

ਭਾਂਡੇ – ਲੇਖਿਕਾ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਬਾਹ ਚ ਬਰਤੋਨੇ ਆਹਲੀ ਭਾਂਡੇ 'ਸਗਲੇ ਤੇ ਬਲਟੋਹੀ' ਦਾ ਬੀ ਜਿਕਰ ਕੀਤੇ ਦਾ ਏ। ਸਗਲੋਂ ਚ ਆਮਤੌਰ ਪਰ ਕੋਈ ਬਡਭਾ ਕਾਰਜ ਹੋਨੇ ਪਰ ਦਾਲ ਬਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਏ ਤੇ ਬਲਟੋਹੀ ਚ ਗੁਲਲਰੈ ਪਾਇਧੈ ਨਮੀ ਲਾਡੀ ਕਨੈ ਸੌਹਰੇ ਭੇਜਨੇ ਦਾ ਰਵਾਜ ਏ। ਏਹਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਏ –

ਭਾਂਡੇ ਕਨੈ ਲਦੋਈ ਦੀ ਖਚਵਰੈ ਮੁੰਡੀ ਮਾਰੀ ਤਾਂ
ਸਗਲੋਂ ਕਨੈ ਬਲਟੋਹੀ ਠਨ—ਠਨ ਕਰਨ ਲਗੀ ਪੇਈ |¹⁴

ਨਿ਷ਕਰ්਷ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਆਖੇਆ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕਹਾਨੀ ਚ ਲੇਖਿਕਾ ਦਾ ਮੁਕਖ ਉਦਦੇਵਧ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਨਾਂਡ ਪਰ ਨਾਇਂ ਕਨੈ ਹੋਏ ਦੇ ਸ਼ੋ਷ਨ ਗੀ ਗੁਹਾਡਨਾ ਹੈ। ਏਹਦੇ ਕਨੈ ਡੋਗਰਾ ਸ਼ਾਸਕੂਤਿ ਕਨੈ ਜੁੜੀ ਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਰਵਾਜ਼ੀਂ ਗੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਪੀੜੀ ਤੋੜੀ ਪਿਆਨਾ ਹੈ।

ਸੰਦਰਭ

1. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 132
2. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 137
3. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 131
4. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 134
5. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 130
6. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 136
7. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 136
8. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 136
9. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 131
10. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 134
11. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 135
12. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 135
13. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 134
14. ਪਦਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਡੋਗਰੀ ਚ ਬੀਹਮੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਿਲਾ—ਲੇਖਨ, ਸਫਾ — 133